



LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppätieteellinen tiedekunta

Kauppätieteiden kandidaatin tutkinnon tutkielma

Laskentatoimi

TILINTARKASTAJAN VAHINGONKORVAUSVELVOLLISUUS

AUDITORS' LIABILITY FOR DAMAGES

4.6.2009

Tekijä: Aleksi Saarela

Opponentti: Risto Roitto

Ohjaaja: Heli Jääskeläinen

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	2
2.	TILINTARKASTUS	5
2.1	Tilintarkastus lainsäädännössä.....	5
2.2	Tilintarkastaja	6
2.2.1	Riippumattomuus ja esteellisyys.....	6
2.2.2	Tilintarkastajan kelpoisuus.....	7
2.2.3	Toimikausi	7
2.2.4	Tilintarkastajan velvollisuudet.....	8
2.2.5	Hyvä tilintarkastustapa.....	9
3.	TILITARKASTAJAN VASTUU SUOMESSA	10
3.1	Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu	11
3.1.1	Edellytykset korvausvastuun syntymiselle	13
3.1.2	Vahingonkorvauksen määrä	16
3.1.3	Korvausvaatimus	17
3.1.4	Vastuuvakuutus	19
3.1.5	Vahingonkorvauksen sovittelu	20
4.	TILINTARKASTAJAN VASTUU KANSAINVÄLISESTI	21
4.1	Tilintarkastajan vastuu muissa maissa	21
4.2	Vertailua	25
5.	SUUNTA TULEVAISUUDESSA	27
5.1	Komission suositus tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta	27
5.1.1	Suomalaiset tilintarkastusyhteisöt suosituksesta	29
6.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
	LÄHDELUETTELO	33

1 JOHDANTO

Tilintarkastuksesta syntyvä yhteiskunnallinen hyöty on elintärkeätä ajatellen esimerkiksi arvopaperimarkkinoiden toimintaa. Kaupankäynti arvopapereilla olisi mahdotonta, mikäli sijoittajat eivät voi luottaa pörssiyhtiöiden antamaan tietoon toiminnastaan. Tämän vuoksi osakeyhtiössä tulee aina olla yksi tai useampi riippumaton tilintarkastaja, jonka työssä korostuu nimenomaan luottamuksellisuus. Tilintarkastajan asiantuntemukseen ja antamiin lausuntoihin on voitava luottaa. Taloudellisen informaation tarve on koko ajan kasvamaan päin ja sidosryhmät asettavat entistä kovempia vaatimuksia yrityksen ulospäin suuntautuvalla raportoinnille ja tällöin tilintarkastajan asema valvovana osana yrityksen laillista toimintaa korostuu epäilemättä. Suomessa pääomamarkkinoiden vapauduttua säännöstelystä 1990-luvulla tilintarkastuksen merkitys kasvoi huomattavasti mahdollisten tilinpäätöstietojen väärinkäytösten välttämiseksi. Seurauksena säädettiin tilintarkastuslaki, joka perustui alun perin osakeyhtiö-, osuuskunta-, yms. lakeihin sekä kirjanpitolakiin. Tilintarkastuslaki säätelee tilintarkastajan toimintaa ja painottaa tilintarkastajaa toimimaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Vuonna 2005 säädettiin EU:ssa tilintarkastusdirektiivi, jolla pyrittiin yhdenmukaistamaan Euroopan maiden tilintarkastuslainsäädäntöä. Direktiivin tarkoituksena on parantaa sijoittajien luottamusta tilintarkastukseen ja se on vuonna 2007 säädetyin uuden tilintarkastuslain taustavaikuttaja. Direktiivin seurauksena alaa koskeva säännöstely tiukentui. (Riistama 2005, 82,84; www.keskuskauppakamari.fi.)

2000-luvulla koko yritysmaailma koki kovia useiden tilintarkastusrikkomusten seurauksena. Suurimmaksi skandaaliksi nousi energiajätti Enronin konkurssi vuonna 2001, joka kyseenalaisti tilintarkastajan vastuun ja riippumattomuuden markkinoilla. Mihin markkinoiden tulisi enää luottaa, jos tilintarkastajatkin olivat mukana petoksessa. Tämä johti myös suuren tilintarkastusyhtiön Arthur Andersenin kaatumiseen vahingonkorvausvelvoitteiden sekä luottamuspuolan seurauksena koko rikosvyyhdin paljastuttua. Enronin tapaus oli kuitenkin yksi monien joukossa, joka johti tilintarkastajien ja tilintarkastusta koskevan sääntelyn tiukentamiseen. (Mähönen, 2008.) Myös Suomessa on ollut lukuisia oikeustapauksia, joissa tilintarkastajia on syytetty joko tahallisen tai huolimattoman toiminnan seurauksena

syntyneen vahingon aiheuttajina ja vaadittu heiltä vahingonkorvausta. Jokainen tapaus on tulkinnanvarainen ja spesifi, joten ne on käytävä perin pohjin läpi ennen kuin voidaan osoittaa keneenkään päin syyttävää sormea. Jos tilintarkastajaa kohtaa vahingonkorvausvelvollisuus on huomioitava useita eri seikkoja, jotta varsinaiselle korvaussummalle saadaan realistinen ja oikeudenmukainen arvo.

Tutkimusongelmani on tässä tutkielmassa selvittää tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuuden syntyprosessia Suomessa eli mitkä asiat vaikuttavat korvausvelvollisuuden taustalla ja sen aiheutumiseen. Etenkin tilintarkastajan vastuualue toimeksiannoissa on ensimmäisenä tiedostettava, jotta vahingonkorvausvelvollisuutta voidaan tulkita sen ollessa ajankohtaista. Teorian tueksi olen ottanut oikeustapauksen, jossa tilintarkastaja tuomittiin korvausvelvolliseksi säätiölle laiminlyödessä tilintarkastajan velvollisuuksiaan. Tapauksessa käyn askel askeleelta läpi korvaukseen johtanutta päätöstä. Vahingonkorvausvelvollisuuteen johtavan prosessin lisäksi selvitän, kuinka tilintarkastajalle langetettavan korvauksen suuruus määräytyy. Edellisen esimerkin lisäksi tästä käytän useamman vuoden takaista Instinct Oy:n oikeudenkäynnin tuomioita, joissa tilintarkastajille langetettiin miljoonakorvaukset. Tässä huomioitavaa on se, kuinka pörssiyhtiöiden kohdalla vahinkomäärät ja täten korvaussummat voivat olla huomattavat suhteessa vahingon alullepanevaan tekijään. Tarkastelen asiaa myös kansainvälisestä perspektiivistä ja vertailen muutamana muun valtion käytäntöä tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuudessa Suomen käytäntöön. Tässäkin pyrin ensimmäisenä kartoittamaan kunkin maan tilintarkastajan vastuita ja tämän jälkeen vasta korvausvelvollisuutta. Tutkielman taustalla pyrkii vaikuttamaan kokoajan kysymys siitä, onko tilintarkastajan mahdollisen vahingonkorvauksen suuruus oikeudenmukainen suhteessa tilintarkastajan vastuuseen. Tähän paneudun tarkemmin tutkielman lopussa.

Ensimmäinen luku johdattelee lukijan aiheeseen ja pyrkimyksenä on kertoa yleisesti, mitä tilintarkastus on ja mitkä velvoitteet säätelevät tilintarkastajaa hänen työssään. Näin lukijan on helpompi ymmärtää vahingonkorvausprosessin kulku, josta kerron seuraavassa luvussa. Lopussa otan katseen tulevaan ja käsittelen

Euroopan komission suositusta tilintarkastusalan vahingonkorvauskäytännön yhtenäistämistä ja pyrkimystä kohti rajoitettuun vahingonkorvausvelvollisuuteen jäsenmaissa. Asiaa on käsitelty kolmen suomalaisen tilintarkastustoimielimen näkökulmasta ja heidän mielipidettään komission suosituksesta tarkastelen lopussa.

Tutkimuksen aineisto perustuu kirjallisuuteen, artikkeleihin sekä oikeustapauksiin. Oikeustapauksilla pyrin tukemaan teoriaa, jotta lukijalle muodostuu kokonaisvaltainen ja selkeä kuva tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuuden syntyprosessista.

2 TILINTARKASTUS

2.1 Tilintarkastus lainsäädännössä

Tilintarkastus on tilintarkastajien kansainvälisen organisaation IFAC:in määritelmän mukaisesti ansaintataloudellisesti tai muun talousyksikön tai siihen verrattavan yksikön toiminnastaan ja taloudestaan antaman informaation riippumatonta tutkimista, jonka tavoitteena on ilmaista käsitys tilinpäätöksestä tai siihen rinnastettavasta informaatiosta (Riistama 2005, 83).

Lakisääteisellä tilintarkastuksella tarkoitetaan tilintarkastajan suorittamaa tarkastuskohteena olevan yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tarkastusta (TTL1§; Saarikivi 2000, 25). Puhutaan lakisääteisestä tilintarkastuksesta, kun halutaan painottaa tilintarkastuskäsitteen perustumista yhteisön tilikausikohtaiseen tarkastamiseen ”Vuositilintarkastukseen” (Riistama 2005, 82). Tilintarkastuslaki sisältää säännökset, joiden puitteissa tilintarkastusta harjoitetaan. Tilintarkastusvelvollisia ovat kirjanpitovelvolliset yhteisöt ja säätiöt, kuten osakeyhtiöt, asunto-osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt, yhdistykset, säätiöt. (Kokkonen 2000, 9.)

Tilintarkastuksen tarkoituksena on varmistaa että tilinpäätösinformaatio on luotettavaa ja tilinpäätös on laadittu voimassa olevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätöksen tulee antaa kirjanpitolaissa tarkoitettulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilintarkastaja antaa lausunnon tilinpäätöksestä, jos se täyttää edellä mainitut sille asetetut vaatimukset. (Kokkonen 2000, 10.)

Tietyt vähimmäiskoon kriteerit ylittävät yhteisöt joutuvat valitsemaan hyväksytyyn tilintarkastajaan, joko HTM- tai KHT- tilintarkastajaan. Vähimmäiskoot koskevat yrityksen liikevaihtoa, tasetta ja henkilöstön määrää edelliseltä tilikaudelta. Lisäksi muissa laeissa on säädetty tilintarkastajan kelpoisuusvaatimuksista, kuten

säätiössä sekä eläkesäätiössä tilintarkastajan tulee olla hyväksytty tilintarkastaja. Tämä koskee myös tilintarkastajan varamiestä. (TTL 4§; Riistama 2006, 21.)

Hyväksytty tilintarkastaja on valittava, jos vähintään kaksi seuraavista kriteereistä ylittyy päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella taulukossa 1.

Taseen loppusumma	>	100 000 euroa
Liikevaihto ja sitä vastaava tuotto	>	200 000 euroa
Palveluksessa	>	3 henkilöä

Taulukko 1. Kriteerit hyväksytyn tilintarkastajan valitsemiseksi. (TTL 4§.)

2.2 Tilintarkastaja

2.2.1 Riippumattomuus ja esteellisyys

Tilintarkastajan suhtautuminen tarkastuksen kohteena olevan yhtiön tai säätiön tilintarkastukseen tulee olla objektiivinen. Tämän takia tilintarkastajan ja kohteen välillä ei saa olla mitään riippuvuussuhteeseen viittaavaa tekijää. Tilintarkastaja ei saa esimerkiksi omistaa saman kohteen osakkeita eikä kirjanpitoa hoitavan yrityksen osakkeita, hoitaa kohteen kirjanpitoa samaan aikaan eikä olla mitään muutakaan liikesuhdetta kohteena olevan yrityksen kanssa. Myös ystävyyssuhteet tai muut henkilösuhteet, joista säädetty tarkemmin tilintarkastuslaissa, yhteisön johtoportaan saattaa vaarantaa tilintarkastajan riippumattomuuden. Riippumattomuuden arvioinnissa on myös huomioitava yhtiön sidosryhmät ja arvioitava samanlailla vaarantaako tämä tilintarkastaja riippumattomuuden. (Saarikivi 2000, 58-59.) Tämä mahdollistaa tilintarkastajan puolueettomat kannanotot sekä raportit kohteesta. Riippumattomuussuhteen olemassaolo jää vain tilintarkastajan itsensä arvioitavaksi ja mikäli riippumattomuussuhde vaarantuu,

tulee tilintarkastajan kieltäytyä tilintarkastustehtävästä ja jos se koskee meneillään olevaa kautta niin luovuttava tilintarkastustehtävästä. Tällä pyritään siihen että riippumattomuus on pysyvää ja jatkuvaa eikä se saa vaarantua missään vaiheessa. (Kokkonen 2000,16-17.)

2.2.2 Tilintarkastajan kelpoisuus

Tilintarkastajan kelpoisuudesta säädetään tilintarkastuslaissa. Tilintarkastajan on oltava luonnollinen henkilö tai hyväksytty tilintarkastusyhteisö. Vajaavaltaista tai konkurssissa taikka liiketoimintakiellossa olevaa ei voida valita tilintarkastajaksi. Tilintarkastajalla tulee olla sellainen laskentatoimen, taloudellisten ja oikeudellisten asioiden sekä tilintarkastuksen tuntemus ja kokemus kuin tarkastettavan yhteisön toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden on tarpeen tehtävän hoitamiseksi (Kokkonen 2000, 14). Näin ollen kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntö on tunnettava erittäin hyvin, jotta toimeksianto voidaan suorittaa lainsäädännön mukaan. Luonnollisesti tilintarkastajan on myös tunnettava tilintarkastustekniikkaa ja tilintarkastukseen kuuluvia tehtäviä toimiakseen hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. (Riistama 2000, 13.)

2.2.3 Toimikausi

Tilintarkastaja valitaan yhtiökokouksessa tarkastamaan yhtiön tilikausi. Tästä tilikaudesta, johon tilintarkastaja on valittu, käytetään nimitystä tilintarkastajan toimikausi ja mikäli tilintarkastaja on valittu tehtävään toistaiseksi niin toimikausi kattaa kaikki tilikaudet, joissa tilintarkastaja on tarkastanut yhtiön tilikaudet. Julkisen kaupankäynnin kohteena olevan yhteisön tilintarkastajan peräkkäisten toimikausien yhteenlaskettu kesto voi olla enintään seitsemän vuotta (TTL 27§). Tehtäväkausi jatkuu tilikauden yli, jotta tilinpäätöksen tarkastaminen on mahdollista ja näin varmistetaan että yhteisöllä on aina toimivat tilintarkastajat. (Kokkonen 2000, 13-14.)

2.2.4 Tilintarkastajan velvollisuudet

Yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon ja tilinpäätöksen sekä hallinnon tarkastuksen perusteella tilintarkastajan tulee laatia jokaiselta tilikaudelta päivätty ja allekirjoitettu tilintarkastuskertomus. Kertomus on toimitettava yhteisön tai säätiön hallitukselle määräaikaan mennessä edellyttäen että tilintarkastus on pystytty suorittamaan esteettömästi. Tilintarkastaja merkitsee tilinpäätökseen merkinnän tilintarkastuksen suorittamisesta. (Riistama 2000, 24.)

Tilintarkastuskertomuksen tulee sisältää lausunto:

- Onko tilinpäätös laadittu kirjanpitolain ja tilinpäätöksen laatimiseen liittyvien säännösten ja määräysten mukaisesti
- Antaako tilinpäätös oikeat ja riittävät tiedot yhteisön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta
- Tilinpäätöksen vahvistamisesta
- Tuloksen käsittelystä hallituksen esittämällä tavalla
- Vastuuvapaudesta.

(KHT-yhditys 2006, 85).

Kertomuksessa on esitettävä muistutus, jos yhtiön korkeassa asemassa oleva, kuten hallituksen jäsen tai muu vastuuvollinen on syylistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus tai muuhun yhteisöä tai säätiötä koskevan lain, yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai sääntöjen vastaiseen toimintaan. Tilintarkastuksen tarkoituksena on paljastaa ja näin myös ehkäistä se, että yrityksen sisäpiiriläiset edustaisivat itselleen sellaisia yksityisiä etuja, jotka loukkaisivat yrityksen muiden sijoittajien oikeuksia (Mähönen

2008). Tarvittaessa kertomuksessa tilintarkastajan tulee täydentää tilinpäätöstietoja sekä antaa lisätietoja, jos katsoo sen olevan tarpeen. (KHT-yhdistys 2006, 85).

Tilintarkastajan on noudatettava yhtiömiesten, yhtiökokouksen antamia erityisohjeita, mikäli ne eivät ole ristiriidassa lain, yhtiösopimuksen, yhtiöjärjestyksen taikka hyvän kirjanpidon kanssa. Yhteisön ja säätiön kokouksiin osallistuminen velvoittaa tilintarkastajaa, jos näissä käsitellään tilintarkastajan tehtäviä koskevia asioita ja asioiden läpikäynti edellyttää tilintarkastajan läsnäoloa. Näitä kokouksia ovat yhteisön ja säätiön hallituksen, hallintoneuvoston tai yhtiökokous. Läsnäolovelvollisuus syntyy kun hallitus, omistaja tai osa omistajista on pyytänyt tilintarkastajaa osallistumaan kokoukseen. Tilintarkastajaa sitoo myös salassapitovelvollisuus yrityksen asioista. (Riistama 2000, 24.)

2.2.5 Hyvä tilintarkastustapa

Hyvä tilintarkastustapa ohjaa tilintarkastajaa työssään. Se palvelee myös sivullisia kuten tilintarkastuspalvelujen käyttäjiä siinä, onko tilintarkastaja noudattanut velvollisuuksiaan ja toiminut asianmukaisesti. Hyvä tilintarkastustapa pitää sisällään tilintarkastajan eettiset periaatteet, kuten riippumattomuuden, objektiivisuuden, huolellisuuden ja salassapitovelvoitteen sekä tilintarkastusteknisen puolen. Hyvästä tilintarkastuksesta säädetään tilintarkastuslaissa. Tilintarkastajan hyvä tilintarkastustapa ei vain rajoitu tilintarkastuskertomuksen laatimiseen vaan tilintarkastajan on noudatettava sitä myös antaessaan esimerkiksi veroneuvontaa hyväksyttynä tilintarkastajana. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 121-122.)

3 TILITARKASTAJAN VASTUU SUOMESSA

Tilintarkastaja on vastuussa tilintarkastuksen oikein suorittamisesta hyvää tilintarkastustapaa noudattaen ja tästä säädetään tilintarkastuslaissa. Hän vastaa toiminnastaan toimeksiantajalleen, yhtiölle tai säätiölle eli tarkastuksen kohteelle tai mahdollisesti sivulliselle eli kolmannelle osapuolelle. Toimeksianto velvoittaa tilintarkastajaa hoitamaan tehtävänsä mahdollisimman täydellisesti ja virheettömästi. Tilintarkastajaa sitoo ammatinharjoittajan ja liikkeenharjoittajan vastuu, joka usein painottuu vahingonkorvausvastuuseen. Aivan kuten lääkärit ja asianajajatkin, on myös tilintarkastaja vahingonkorvausvelvollinen asiakkaalleen tekemisistään. Tilintarkastajan laiminlyödessä velvollisuuksiaan voi tilintarkastajan valinnut yhteisö tai säätiö erottaa hänet. Tilintarkastajalle voidaan kohdistaa myös kurinpitotoimenpiteitä sekä vakavimmissa tapauksissa langettaa vahingonkorvausvelvoite, jota pidetään yleensä raskaimpana seuraamuksena tilintarkastustehtävän laiminlyönnistä. Jos vahingonkorvausvelvollisuus toteutuu edellyttäen syntyneitä vahinkoa tilintarkastajan toiminnasta, on tilintarkastaja tällöin velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on aiheuttanut tahallisen tai huolimattoman toiminnan seurauksena yhtiölle tai säätiölle. (TTL 51§; Riistama 2007, 32.)

Yritysjohdon vastuuta pidetään ensisijaisena suhteessa tilintarkastajien vastuuseen. Usein hallitus tai toimitusjohtaja on se, joka on varsinaisesti vahingon aikaansaaneen teon tai laiminlyönnin takana, kun taas tilintarkastaja on laiminlyönyt vain valvontavastuunsa. Tilintarkastajalla on kuitenkin ammattinsa puolesta parempi kyky löytää kirjanpidon virheitä kuin esimerkiksi hallituksen jäsenellä, jolloin vastuutaakka saattaa siirtyä tilintarkastajan harteille tarkastuksen laiminlyönnin seurauksena. Tämä asia täytyy pitää mielessä, kun tilintarkastajan vastuuta ja mahdollista vahingonkorvausvelvollisuutta arvioidaan. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 70.)

Tilintarkastajan vastuu voidaan oikeudellisesti jakaa kahteen osaan, siviilioikeudelliseen vastuuseen sekä rikosoikeudelliseen vastuuseen. Jälkimmäinen vastuu aiheutuu siitä, kun tilintarkastaja toimii tilintarkastuslain tai

jonkin muun lain vastaisesti ja siitä määrätään rangaistus. Rikosoikeudellisen vastuun perusteella tilintarkastuslaissa määrätään rangaistavaksi, jos tilintarkastaja jättää tahallaan antamatta tilintarkastuskertomuksen, jättää olennaisesti puutteellisen tilintarkastuskertomuksen, vääristää tilintarkastuskertomusta tai tilintarkastaja käyttää oikeudettomasti tilintarkastajan nimikettä, jonka hänellä voidaan olettaa olevan. Mahdollisia sanktioita tilintarkastusrikoksesta ovat sakkorangaistukset tai kovimmillaan vankeutta rikoksen olessa vakava. (Riistama 2007, 34.) Siviiliperusteinen vastuu syntyy taas silloin, kun tilintarkastaja rikkoo sellaista lakia tai normia, jonka rikkomisesta ei ole säädetty mahdollista rangaistusta lainsäädännössä tai seuraamuksena rikkomisesta saattaa olla vain pelkkä vahingonkorvausvelvollisuuden mahdollisuus. (Saarikivi 2000, 38; Koskinen 1999, 307.)

Tilintarkastajan salassapitovelvollisuuden rikkominen voi johtaa myös rangaistusvaatimukseen kohteeksi joutuneen yhteisön sitä vaatiessa. Tilintarkastaja ei saa tilintarkastustehtävää suorittaessaan ilmaista ulkopuolisille, yksityiselle osakkeenomistajalle tai jäsenelle yhteisöstä tai säätiöstä saamaansa tietoa, jos siitä voi aiheutua tilintarkastuksen kohteena olevalle yhtiölle haittaa. (Saarikivi 2000, 38.)

3.1 Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu

Tilintarkastaja saattaa joutua rikosoikeudellisen rangaistuksen lisäksi myös korvausvelvolliseksi tarkastuksen kohteena olevalle yhtiölle tai säätiölle, jos tilintarkastajan toiminnasta on aiheutunut vahinkoa tarkastuskohteelle. (Riistama 2000, 34.) Tästä säädetään vahingonkorvauslaissa ja tilintarkastaja korvaa aiheuttamansa vahingon vahingonkärsineelle. Vahingon ei välttämättä tarvitse olla suoranaisesti tilintarkastajan itsensä aiheuttama, jotta korvausvelvollisuus konkretisoituu, sillä toissijainen vastuu määrittelee tilintarkastajan vastuuta suhteessa yrityksen johtoon ja tilintarkastaja voidaan asettaa mahdollisesti vastuulliseksi myös ammattimaisen asemansa vuoksi. Tällöin tarkastellaan tilintarkastajan myötävaikutusta vahingon syntymiseen ja etenkin hyvän

tilintarkastustavan noudattamista valvontavastuullisena. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 373-374.)

Johto on ensisijaisesti vastuussa aiheuttamastaan vahingosta mutta tilanne muuttuu, kun kyseessä on esimerkiksi konkurssipesä, kuten myöhemmin tässä tutkielmassa käsiteltävässä Instinct Oy:n tapauksessa ja tilintarkastajan toiminta on ollut lisäksi huolimatonta. Tämä tarkoittaa käytännössä tilintarkastajan velvollisuutta tarkistaa tarkastuskohteena olevan yrityksen tilinpäätös ja muu toiminta niin huolellisesti että vahinkoa aiheuttavilta virheiltä vältyttäisiin kokonaan. Jos tilintarkastaja noudattaa kuitenkin hyvää tilintarkastustapaa ja toimii muuten huolellisesti, ei huomaamatta jääneestä virheestä aiheudu korvausvelvollisuutta tilintarkastajalle. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 373-374.)

Jos tarkastuskohde kuitenkin nostaa kanteen tilintarkastajaansa vastaan ja vaatii tältä korvauksia vahingosta, arvioidaan ensimmäisenä tilintarkastajan toimintaa ja sitä, olisiko virheestä mahdollisesti aiheutunut vahinko ollut vältettävissä tilintarkastajan toiminnalla. Tällöin tilintarkastajan on osoitettava että hän on noudattanut vastuullista huolellisuutta. Jos tilintarkastajan toiminta on ollut huolimatonta tai tahallisesti laiminlyövää ja näin edesauttanut korvausvaateen taustalla olevan vahingon syntymisessä, asetetaan tilintarkastaja vastuuseen vahingosta. Myöhemmin käsiteltävässä esimerkissä säätiön nostamasta kanteesta punnitaan juuri edellä mainittuja seikkoja. Vahingonkorvausvelvollisuus koskee sekä hyväksytyä että muita tilintarkastajia yhtäläisesti. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 373-374.)

Vahingonkorvauksen perusteena on useimmissa tapauksissa juuri hyvän tilintarkastustavan laiminlyönti. Vahingonkorvausvelvollisuutta harkittaessa, tarkastellaan tilintarkastajan raportoinnin asianmukaisuutta. Tällöin tilintarkastajan raporteista korostuu juuri tilintarkastuskertomus, mutta myös tilintarkastuspöytäkirja tai tilintarkastajan raportointi yhteisön kokouksessa, ja mikäli näistä ilmenee puutteita tai harhaanjohtavuutta, voidaan sen katsoa aiheuttaneen vahinkoa tai edesauttaneen sen syntymisessä. (Riistama 2000, 34.)

Tilintarkastaja voi olla lisäksi vastuussa vahingosta yhteisön osakkaalle, yhtiömiehelle tai jäsenelle taikka muulle henkilölle rikkoessaan tilintarkastuslakia, yhteisöä tai säätiötä koskevaa lakia, yhtiöjärjestystä, sääntöjä tai yhtiösopimusta. Tällöin puhutaan vastuusta kolmatta osapuolta kohtaan. Nämä eivät ole kuitenkaan toimeksiannon osapuolia. (Riistama 2000, 34; Horsmanheimo & Steiner 2002, 373-374.)

Tilintarkastaja on henkilökohtaisesti vastuussa aiheuttamastaan vahingosta. Mikäli tilintarkastajana toimii hyväksytty tilintarkastusyhteisö, vastaa se vahingosta yhdessä tilintarkastuksen toimittamisesta päävastuussa olevan kanssa. Päävastuullinen tilintarkastaja on henkilö, joka allekirjoittaa KHT- tai HTM-yhteisön puolesta tilintarkastuskertomuksen ja käytännössä edustaa KHT-yhteisöä kyseisen tilintarkastustehtävän hoitamisessa (Horsmanheimo & Steiner 2002, 389). Jos tilintarkastajan apulainen on aiheuttanut mahdollisen vahingon, on tilintarkastaja tällöinkin korvausvelvollinen. Jos tarkastuskohteella on useampia tilintarkastajia, ovat he kaikki yhteisvastuussa tarkastuksessa tehdyistä virheistä. (Riistama 2000, 34; Kokkonen 2000, 24.)

3.1.1 Edellytykset korvausvastuun syntymiselle

Ennen kuin tilintarkastaja voidaan asettaa korvausvelvolliseksi, on selvitettävä tapahtunut konkreettinen vahinko, jonka rahallinen suuruus on myös määriteltävissä. Täten mahdolliset mielipahat tai muut henkiset kärsimykset eivät tule lasketuksi vahingoksi ellei sille voida jollain mittarilla laskea taloudellista arvoa. Jos taas vahingon aiheutuminen on epävarmaa tai se aiheutuu mahdollisesti vasta tulevaisuudessa, katsotaan tämä niin ettei vahinkoa ole syntynyt ollenkaan tai vahingonkorvauksen vaatiminen on ennen aikaista. Vahingon tulee olla nimenomaan tilintarkastajan huolimattoman tai tahallisen toiminnan seurausta ja korvausvastuu koskee yleensä vain niitä tekoja, jotka ovat aiheutuneet tilintarkastuksesta. Lisäksi tilintarkastajan teolla tai laiminlyönnillä ja syntyneellä vahingolla on selvä syy-yhteys, joten korvaus voidaan vaatia vain vahingosta, joka on aiheutunut tilintarkastajan laiminlyönnistä tai teosta. Korvausvastuun asialliset ja

ajalliset edellytykset ovat oltava myös käsillä. Kauan sitten tapahtunut vahinko ei yleensä ole enää korvattavissa. Tällöin puhutaan yli 10 vuotta vanhoista vahingoista. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 375.)

Tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuuden syntymistä selvitellään seuraavien kohtien perusteella, jotka ovat seurausta toisistaan.

1) Ensimmäisenä tarkastellaan tilintarkastajan raportointia eli onko raportointi tehty oikein ja hyvää tilintarkastustapaa noudattaen. Jos se on tehty oikein, niin silloin ei luonnollisestikaan synny vahingonkorvausvelvollisuutta.

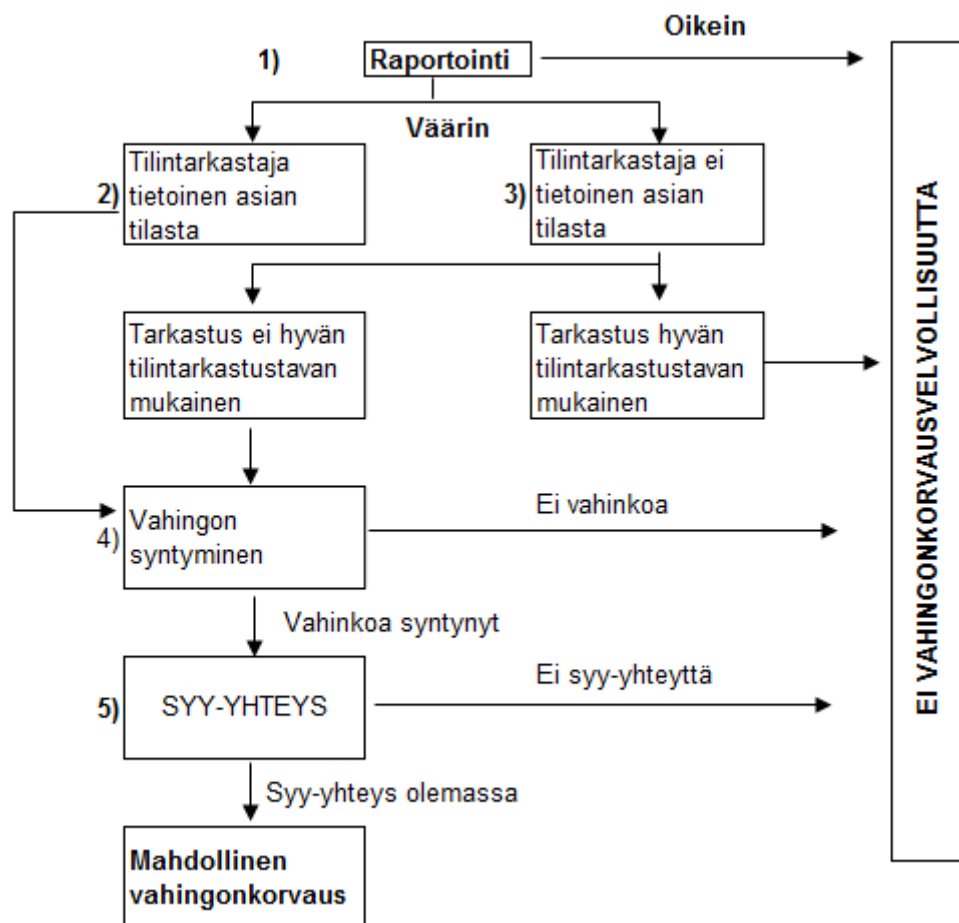
2) Jos raportointi on tehty väärin, tulee selvittää, onko tilintarkastaja ollut tietoinen tästä. Mikäli tilintarkastaja on ollut tietoinen virheestä, raportoinnissa siirrytään neljänteen kohtaan, jossa selvitellään onko syntynyt mahdollista vahinkoa.

3) Jos tilintarkastaja ei ollut tietoinen virheestä ja tarkastus on suoritettu muuten hyvän tilintarkastustavan mukaisesti, ei tästä synny vahingonkorvausvelvollisuutta. Kuitenkin vaikka tilintarkastaja ei olisi tietoinen asiasta mutta hyvän tilintarkastustavan mukainen tarkastus puuttuu, on tilintarkastajalla vielä mahdollisuus joutua korvaamaan mahdollinen vahinko.

4) Selvitetään, onko syntynyt vahinkoa vastapuolelle. Jos vahinkoa on syntynyt, siirrytään seuraavaan kohtaan. Vahingon puuttuessa ei tietenkään synny vahingonkorvausvelvollisuutta.

5) Vahingon realisoituessa tulee osoittaa tilintarkastajan aiheuttaneen tämän eli syy-yhteyden on oltava olemassa ennen kuin tilintarkastajalta voidaan vaatia vahingonkorvausta. Syy-yhteyden löydyttyä tilintarkastajasta tulee vahingonkorvausvelvollinen.

Tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuuden syntymistä on lisäksi havainnollistettu kuviossa 1 graafisesti. Samat kohdat kuin yllä löytyvät kuvasta numeroituna.



Kuvio 1. Kokkonen (2000, 25). Vahingonkorvausvastuun konkretisoituminen tilintarkastajalle.

Seuraavassa tapauksessa korkein oikeus antoi ratkaisunsa tilintarkastajan vahingonkorvausvastuusta (KKO:2008:115) ja katsoi että säätiölle aiheutunut vahinko oli seurausta tilintarkastajan huolimattomuudesta ja tästä syystä tilintarkastaja määrättiin maksamaan säätiölle vahingonkorvausta. Vahingon varsinainen alullepanija oli kuitenkin säätiön silloinen puheenjohtaja, joka oli myöhemmin kuollut ja kuolinpesä todettu varattomaksi. Säätiö nosti kanteen

tilintarkastajaa vastaan saadakseen menettämänsä varat, jotka puheenjohtaja oli väärin perustein nostanut säätiön tililtä.

Tapauksen taustoista sen verran, että hallituksen puheenjohtaja hoiti yksin säätiön asioita. Puheenjohtaja nosti vuosina 1996-1999 shekeillä ja pankkivekseleillä säätiön tililtä varoja perusteettomasti omaan käyttöönsä. Tilintarkastaja ei ollut puuttunut kyseiseen toimintaan, vaikka oli toiminut tehtävässään jo vuodesta 1995. Oikeudessa arvioitiin, oliko tilintarkastaja rikkonut velvollisuuksiaan toimiessaan säätiön tilintarkastajana ja oliko tilintarkastajan toiminnasta aiheutunut vahinkoa säätiölle kanteessa tarkoitettujen puheenjohtajan säätiön tililtä nostamien varojen osalta eli oliko tilintarkastajan toiminnan ja vahingon välillä syy-yhteyttä. Oikeudessa todettiin lisäksi että tilintarkastajan ja puheenjohtajan välillä oli ollut riippuvuussuhde, koska tilintarkastaja oli saanut puheenjohtajalta huomattavia summia rahaa ja että tilintarkastajalta puuttui lisäksi vaadittava pätevyys.

Puheenjohtaja oli nostanut perusteettomasti kaiken kaikkiaan 170 884 euroa säätiön tililtä, joten säätiölle aiheutunut vahinko vastasi tililtäottojen määrää. Jos tilintarkastaja olisi tehnyt tilintarkastuksen asianmukaisesti ja tehnyt jo tilivuotta 1996 koskeneessa tilintarkastuskertomuksessa muistutuksen puheenjohtajan perusteettomista tilinostoista, puheenjohtajan myöhemmät tililtäotot olisivat saattaneet estyä kokonaan. Säätiölle aiheutunut vahinko oli siten seurausta tilintarkastajan huolimattomuudesta säätiön tilintarkastajana, joten tilintarkastaja velvoitettiin suorittamaan kyseiselle säätiölle vahingonkorvaukseksi 170 884 euroa.

(KKO:2008:115)

3.1.2 Vahingonkorvauksen määrä

Suomessa tilintarkastajalle langetettavan vahingonkorvauksen määrälle ei ole asetettu määrällistä korvauskattoa. Vahingonkorvauksen määrä vaihtelee siis huomattavasti vahingon suuruuden mukaan. Vaikka tilintarkastuslaissa ei sen tarkemmin säädetä, mitä vahingolla tarkoitetaan, se käsittää

vahingonkorvausoikeuden periaatteiden mukaisesti sekä henkilö- ja esinevahingon että sellaisen taloudellisen vahingon, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Tilintarkastukseen tuskin kuitenkaan liittyy henkilövahinkoriskejä. Kyseessä ovat enemmänkin taloudelliset vahingot. Taloudellista vahinkoa syntyy, kun teolla tai laiminlyönnillä aiheutetaan jonkun varallisuusaseman epäedullinen muutos. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 54-55.) Lopullisen vahingonkorvauksen määrä perustuu siis epäedullisen muutoksen suuruuteen eli kun tilintarkastaja katsotaan syylliseksi vahingon syntyyn, korvaa hän vahingon kärsineelle sen verran, että vahinkoa kärsineen taloudellinen tilanne vastaa tilannetta, jossa vahinkoa ei olisi syntynyt ollenkaan. Tällöin puhutaan täyden korvauksen periaatteesta. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 373-374.)

3.1.3 Korvausvaatimus

Jos vahingonkärsijä on osoittanut että tilintarkastajan toiminnasta on aiheutunut hänelle vahinkoa niin tällöin vahingonkärsijä voi kääntyä tilintarkastajan puoleen ja pyytää tätä korvaamaan vahingon vapaaehtoisesti. Tätä pidetään tavanomaisena ja ensisijaisena keinoa vahingonkorvausta vaadittaessa. Tilintarkastajalle voi olla vastuuvakuutus, jolloin neuvotteluja voidaan käydä myös vakuutusyhtiön kanssa. Neuvotteluissa tilintarkastaja, vahingonkärsijä ja vakuutusyhtiö yhdessä käyvät läpi korvausvastuun syntymisen edellytykset ja sopivat korvauksesta. Neuvotteluissa voidaan myös tarvittaessa käyttää oikeudellista apua. Mikäli tilintarkastajan ja vahingonkärsineen välillä ei päästä minkäänlaiseen ratkaisuun, on mahdollisuus käyttää ulkopuolista sovittelijaa tai viedä asia oikeuteen asti. Yhteisön tai säätiön päättävän toimielimen on tehtävä päätös kanteen nostamisesta, jos se vaatii korvausta tilintarkastajalta. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 394-395.)

Seuraava esimerkki Instinct Oy:n tapauksesta antaa kuvaa siitä, kuinka suureksi vahingonkorvaukset voivat lopulta kasvaa tilintarkastajan ollessa osasyllinen vahinkoon ja millä perusteilla tilintarkastaja asetetaan vahingonkorvausvelvolliseksi.

Helsingin sanomissa 5.4.2001 artikkelissa ”Huippuluokan tilintarkastajat miljoona korvauksiin” kerrottiin, kuinka Korkein oikeus tuomitsi kaksi huippuluokan tilintarkastusyhteisöä miljoona korvauksiin. Päätöksen perusteella KPMG Wideri, Pricewaterhouse Coopers ja Instinct Oy:n hallituksen jäsenet joutuivat maksamaan yhteisvastuullisesti 20 miljoonaa markkaa Instinct Oy:n konkurssipesälle.

Kaikki sai alkunsa siitä, kun Instinct Oy:n osakepääomaa korotettiin yli 50 miljoonalla markalla siirtämällä yrityksen käyttöön osakkeita apporttiomaisuutena. Korotus oli tehty yli kymmenen vuotta ennen oikeudenkäyntiä. Korotukseen osin käytetyt osakkeet olivatkin kuitenkin samaan aikaan pantattu pankille.

Korkeimman oikeuden mukaan tilintarkastusyhteisöjen edustajat olivat todistaneet että koko osakepääoman korotus oli maksettu eli Instinct Oy oli saanut rahat käyttöönsä ja täten korotus merkittiin kaupparekisteriin. Korkein oikeus myös muistutti, että hallituksen jäsenten vakuuttelut ja tilintarkastajien todistukset vastaavat todellisuutta maksetusta pääomasta.

Pankki joutui myymään kyseiset osakkeet, jolloin niiden arvo hävisi osana Instinct Oy:n osakepääomaa ja näin ollen Korkein oikeus totesi että yhtiölle korotuksen seurauksena oli jäänyt suorittamatta 20 miljoonaa markkaa ja katsoi että Instinctille ja myöhemmin sen konkurssipesälle syntynyt tappio oli seurausta hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien menettelystä.

KPMG Widerin toimitusjohtajan Hannu Niilekselän mukaan tapaus oli merkittävä koko tilintarkastusalalla, koska aikaisemmin tilintarkastajan asema on ollut toissijainen hallitukseen nähden. Nyt tilintarkastajan vastuu korostui ja oli lähes ensisijainen. Niilekselä korostaa että tapauksen jälkeen tilintarkastajien tulisi olla tarkempia ja vastuunjako johdon ja tilintarkastajan välillä tulisi selvittää tarkemmin.

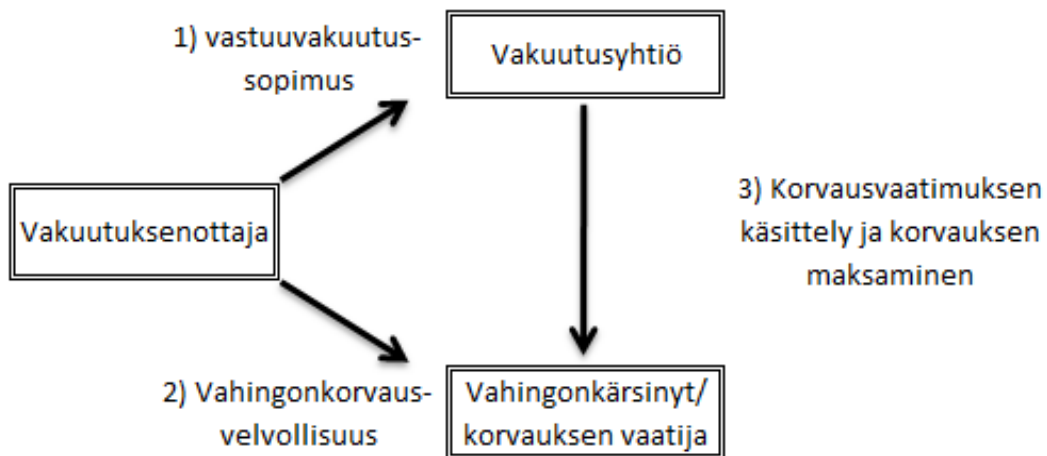
(Helsingin sanomat 5.4.2001.)

Jatkoa tapaukselle saatiin tilintarkastusyhteisöjen keskinäisestä riitelystä korvausvastuun jakautumisesta, jossa korostui päätilintarkastajan sekä tilintarkastusyhteisön keskinäinen vastuunjako. Kyseiset tilintarkastusyhteisöt ajautuivat keskinäiseen riitaan korvauksista. KPMG haastoi SVH:n oikeuteen ja vaati siltä että sen yhdeltä tilintarkastajalta 3,3 miljoonaa markkaa. Vaatimus perustui summaan, jonka SVH:n olisi pitänyt maksaa toisena korvausvelvollisena mutta maksoikin vain 6,6 miljoonaa 10 miljoonan markan sijaan. 10 miljoona oli siis puolet koko korvaussummasta Instinct Oy:n konkurssipesälle. Konkurssipesä oli aikaisemmin haastanut molemmat tilintarkastusyhteisöt sekä näiden päävastuulliset tilintarkastajat korvauksiin mutta luopui myöhemmin haasteesta SVH:n päävastuullista tilintarkastajaa vastaan kuitenkin haaste tilintarkastusyhteisöä kohtaan säilyi. KPMG:n haastehakemuksen perusteella kiista korvausvelvollisuuksista liittyi päävastuullisten tilintarkastajien asemaan sekä vastuunjakoon heidän ja tilintarkastusyhteisöjen välillä ja että kummatkin tilintarkastusyhteisöt sekä päävastuulliset tilintarkastajat ovat yhteisvastuussa korvauksesta. Vakuutus korvasi lopulta tilintarkastusyhteisöille aiheutuneet menetykset ja riidan osapuolet olivat yhtä mieltä että kyseessä olisi ollut enemmänkin ongelma, miten lakia tulkitaan eikä se korvaako vakuutus menetykset. (Helsingin Sanomat 17.8.2001)

3.1.4 Vastuuvakuutus

Tilintarkastajalla on mahdollisuus ottaa vastuuvakuutus, jolloin vakuutus suojaa tilintarkastajaa siltä epämiellyttävältä yllätykseltä, minkä korvausvaatimuksen kohteeksi joutuminen tai vahingonkorvausvelvollisuuden syntyminen aiheuttaa. Vakuutuksenottajan ja vakuutusyhtiön välille syntyy sopimussuhde. Vastuuvakuutus korvaa siis vahingonkärsijälle vakuutuksenottajan toiminnasta aiheutuneen vahingon. Näin ollen myös vahingonkärsijällä on paremmat mahdollisuudet saada oikeudenmukainen korvaus kärsimästään vahingosta kuin, jos vahingosta vastuussa olevalla ei ole vastuuvakuutusta. Vahingon aiheuttaja ei välttämättä ole maksukykyinen korvaamaan vahinkoa ja näin vastuuvakuutus turvaa vahingonkärsijän aseman. (Könkkölä, 2005.) Korvauksen maksaminen

edellyttää tietenkin että korvaus on selvitetty ja tilintarkastaja on ollut vastuussa syntyneestä vahingosta. Vakuutusyhtiö maksaa korvauksen yleensä suoraan vahingonkärsineelle. Kuviossa 2 sama asia on havainnollistettu graafisesti. (Palmunen 1996, 91,96.)



Kuvio 2. Vakuutussopimus vakuutuksenottajan ja vakuutusyhtiön välillä. (Palmunen 1996, 90)

3.1.5 Vahingonkorvauksen sovittelu

Vahingonkorvauksen sovitteluun sovelletaan vahingonkorvauslakia, jossa säädetään vahingon aiheuttajan korvausvastuusta. Pääsääntönä pidetään vahingonaiheuttajan velvollisuutta korvata tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttamansa vahingon. Vahingonkorvauksen suuruudesta on mahdollista neuvotella. Sovittelussa otetaan huomioon muun muassa vahingonaiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot sekä muut olosuhteet. Jos vahinko on kuitenkin aiheutettu tahallisesti ja ei ole erityisiä syitä harkita kohtuulliseksi alentaa korvausta tuomitaan vahingosta täysi korvaus maksettavaksi. (Horsmanheimo & Steiner 2002, 390-391.)

4 TILINTARKASTAJAN VASTUU KANSAINVÄLISESTI

Ulkomailla kunkin valtion oma lainsäädäntö määrittelee tilintarkastajan vastuuta säätiötä, yhtiötä tai kolmatta osapuolta kohtaan aivan kuten Suomessakin. Tilintarkastajalla on velvollisuus korvata vahinko, jonka hän on aiheuttanut tilintarkastuksen kohteena olevalla yhtiöllä tai säätiöllä tahallisen tai huolimattoman toiminnan seurauksena. Korvausvelvollisuus voi koskea myös kolmattakin osapuolta, joka on kärsinyt tilintarkastajan vastuuttomasta ja vahingollisesta toiminnasta. Maiden välillä vallitsee kuitenkin eroavaisuuksia ja siksi käyn ensiksi lyhyesti läpi maiden käytäntöjä asiaan liittyen ja lopuksi listaan olennaisimmat asiat yhteenvetomaisesti taulukkoon. Siihen on lisätty myös Suomen käytäntö vertailun vuoksi.

4.1 Tilintarkastajan vastuu muissa maissa

Ruotsissa tilintarkastaja on vahingonkorvausvastuussa aiheuttamastaan vahingosta yritykselle, kun hän laiminlyö tehtävänsä tahallisesti tai huolimattomuuttaan. Sama koskee myös silloin, kun vahinko aiheutuu tilintarkastajan rikkoessa lakia. Tilintarkastaja on myös korvausvelvollinen, kun tilintarkastajan apulainen aiheuttaa vahingon, koska vastuu koskee nimenomaan tilintarkastusyhteisöä ja sen päävastuullista tilintarkastajaa. (Revisionslag 37§ 1999:1079.)

Jos tilintarkastaja todetaan vahingonkorvausvelvolliseksi, on sovittelu myös mahdollista. Tällöin huomioidaan kohtuullinen korvaus ja arvioidaan toiminnan luonne, vahingon koko ja olosuhteet tapahtuman aikana. Yhteinen vahingonkorvausvastuu koskee silloin, kun vahingonaiheuttajia on useampia. (Revisionslag 37§ 1999:1079.)

Vahingonkorvausvelvollisuus syntyy Ruotsissa samanlailla kuin Suomessakin eli kausaalisuhteen ollessa tilintarkastajan ja vahingon välillä. Vahingon tulee siis olla tilintarkastajan toiminnasta johtuva, jotta tilintarkastaja voidaan asettaa vastuuseen

vahingosta. Vahinko voi olla esimerkiksi kustannuksia, omaisuuserän arvonalentumista tai saamatta jäänyt tulo. Vahingonmäärän perustana toimii arvio siitä, mikä olisi omaisuuserän arvo ilman syntynyttä vahinkoa. Arvon määrittämisessä on tukeuduttu siis vahvasti arvioon. (Kaisanlahti & Timonen 2006,157.)

Englannissa tilintarkastajalla on yhtiöoikeudellisten velvoitteidensa lisäksi sopimus- ja vahingonkorvausoikeudellinen huolellisuusvelvoite. Velvoite edellyttää tilintarkastajaa noudattamaan tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardeja. Jos tilintarkastaja poikkeaa standardeista, kääntää se näyttötaakan tilintarkastajalle. Mahdolliset vahingonkorvausveloitteet voivat siirtyä siis tilintarkastajalle jos häneltä jää huolellisuusvelvoitetta laiminlyödessä huomaamatta kirjanpidon puutteita tilinpäätöksessä. Tilintarkastajalla on velvollisuus ilmoittaa mahdollisesta epäilystä, jos se epäilee yrityksen johtoa laiminlyönnistä tai petoksesta. Jos tilintarkastajan laiminlyö tämän veloitteen se saattaa joutua vastuuseen koko vahingon määrästä, vaikka sen toiminnasta loppujen lopuksi olisikin aiheutunut vain prosenttiyksikön verran vahinkoa koko vahinkoon suhteutettuna. Laki kuitenkin katsoo että tilintarkastaja on tässä tapauksessa 100 prosenttisesti vastuussa vahingosta. (Kaisanlahti & Timonen 2006,144-145; Graham Ward 1999, 2.)

Englannissa vahingonkorvauksen määrän perustana on odotettavissa oleva vahinko, joka aiheutuu tilintarkastajan laiminlyödessä tilintarkastustehtävänsä. Vahingonkärsineen tulee osoittaa tilintarkastajan rikkoneen huolellisuusvelvoitetta ja näin syyllistyneen vahinkoon. Oikeuskäytännössä on tuomittu tilintarkastaja korvaamaan esimerkiksi liioitellun tuloksen perusteella annetut osingot, yritysjohton palkkiot sekä verot, jos niitä ei ole saatu jostain syystä perittyä takaisin. Perinnästä sekä uudesta tilintarkastuksesta syntyneet lisäkulut laskutetaan myös tilintarkastajalta. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 156.)

Jos petollisesta toiminnasta syntyy yritykselle tappiota ja tilintarkastaja ei ole tätä huolimattomuudessaan noteerannut, tulee tilintarkastajan korvata lisäksi vielä syntynyt tappio. Yrityksen tappion aiheutuessa taas jostain muusta kuin petollisesta

toiminnasta, ei siinä tapauksessa tilintarkastajan päätä vaadita vadicke, koska tappion ei katsota näin seuranneen tilintarkastajan huolimattomuudesta. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 156.)

Saksassa tilintarkastajan vastuulla on osakeyhtiön tilinpäätöksen sekä toimintakertomuksen tarkastaminen. Tilintarkastajalla on myös velvollisuus varoittaa mahdollisista asioista, jotka vahingoittavat yrityksen taloudellista asemaa. Tilintarkastus on suoritettava asiantuntevasti ja puolueettomasti ja tämä on perustana saksalaisen tilintarkastajan huolellisuusvelvoitteelle. Tilintarkastajan vastuu rajoittuu lakisääteisesti vain tilintarkastuksen kohteena olevaa yritystä sekä yrityksen kanssa samassa konsernissa olevia kohtaan. Tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuuden syntyminen edellyttää tahallisuutta tai tuottamusta. Tuottamus määritelläänkin puuttuvaksi huolellisuudeksi. Tilintarkastajalla on vastuu myös apulaisensa toimista. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 146-147.)

Huolellisuusvelvollisuuden täyttämiseksi ei saksalaisessa oikeuskäytännössä katsota tarpeelliseksi tilinpäätöksen täydellistä tarkastamista, joka edellyttäisi jokaisen liiketapahtuman perinpohjaista tutkimista. Tilintarkastusta voidaan pitää riittävänä, kun se tehdään otosperusteisesti ja jos otoksesta löytyy joitakin virheitä edellyttää huolellisuusvelvoite tilintarkastajaa suurentamaan kyseistä otosta tarkastamaan kaikki sen perusteena olevat liiketapahtumat. Tilintarkastajalla ei ole saksalaisen lainsäädännön mukaan velvollisuutta havaita tilinpäätösmanipulaatioita tai peitettyjä kavalluksia. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 148-149.)

Erimielisyys vallitsee asiakkaan velvollisuudesta osoittaa tilintarkastajan ja syntyneen vahingon kausaalinen suhde. Osa on sitä mieltä että asiakkaan ei tarvitse kuin osoittaa puutteellisuus tilintarkastuksessa ja tilintarkastajalle jää velvollisuus todistaa toimineensa huolellisesti. Tämä siksi, koska asiakkaalta ei voida olettaa löytyvän tarpeeksi tietoa tilintarkastuksesta. Toisen puolen mielestä mahdollisen syy-yhteyden on löydettävä, jotta tilintarkastajalta voidaan vaatia mitään. Tätä perustellaan taas sillä että asiakkaalla on mahdollisuus tukeutua toiseen tilintarkastajaan. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 149.)

Mahdollinen vahingonkorvaus seuraa siitä, kun tilintarkastaja rikkoo huolellisuusveloitettaan. Vahingonkorvauksen määrä perustuu laskelmaan yrityksen taloudellisesta tilanteesta vahingon aiheuduttua ja tilanteeseen, jossa vahinkoa ei olisi syntynyt ollenkaan. Tilanteiden erotus määrittelee korvattavan määrän. Saksassa vahingonkorvauksen määrää on kuitenkin rajoitettu. Pörssiyhtiöiden kohdalla korvauksen enimmäismäärä on 4 miljoonaa euroa ja muiden yhtiöiden kohdalla miljoona euroa. Laissa määritellään lisäksi lieventäviä asianhaaroja korvauksen määrälle. Lieventäviä asianhaaroja ovat muun muassa johdon osallisuus vahingon syntymiseen. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 157-159,161.)

Yhdysvalloissa tilintarkastajan tehtävää tarkastuskohteen tilinpäätöksen tilintarkastajana pidetään sopimusoikeudellisena, joten tilintarkastajan ja kohteen suhdetta koskevat yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet. Korvausvelvollisuus voi perustua sopimussuhteen rikkomiseen, huolimattomuuteen tai petolliseen toimintaan. Kuitenkin sopimusrikkomuksista on langetettu yleensä pienempiä korvausmääriä. Tilintarkastajalla on velvollisuus huomata sellaisia rikkomuksia tilinpäätöstä tarkastaessa, mikä on mahdollista huolellisen tarkastuksen puitteissa. Tilintarkastajan huolellisuutta arvioitaessa olennaiseksi nousevat tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardit. Tilintarkastusstandardit tarjoavat mittarin tilintarkastuksen laadun mittaukseen sekä kohteet, mitä tulee saavuttaa tilintarkastuksessa. Tilinpäätösstandardit määrittelevät, milloin tilintarkastaja on valmis antamaan myöntävän lausunnon tilinpäätöksen oikeellisuudesta. (Kaisanlahti & Timonen 2006,150-153; www.aicpa.org.)

Yhdysvalloissa tilintarkastajan saattaa joutua korvausvelvolliseksi rikkoessaan huolellisuusveloitettaan ja korvauksen saaja on yleensä ollut tarkastuskohde. Korvausvastuun syntyminen edellyttää syy-yhteyttä tilintarkastajan ja vahingon välille eli kanteen nostajan tarkastuskohteen tulee todistaa vahingon syntyneen tilintarkastajan toiminnasta. Tilintarkastajan tulee olla kuitenkin tietoinen ennen sopimuksen tekoa vahingonkorvauksen mahdollisuudesta tilanteessa, josta tilintarkastaja on velvoitettu korvauksen maksamiseen. Kaikki ennalta-arvattavissa oleva vahinko on siten vahingonkorvauksen perustana jos tilintarkastaja on rikkonut

sopimusperusteisia velvoitteitaan tarkastuskohteelle. Tarkastuskohteen myötävaikutus vahinkoon voi poistaa tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuuden kokonaan. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 159-160.)

4.2 Vertailua

	Suomi	Ruotsi	Englanti	Saksa	Yhdysvallat
Tilintarkastajan vastuu	Tilinpäätöksen ja kirjanpidon tarkastus hyvän tilintarkastustavan mukaisesti	Tilinpäätöksen ja kirjanpidon tarkastus hyvän tilintarkastustavan mukaisesti	Tilinpäätöksen tarkastaminen yhtiöoikeudellisten sekä huolellisuusvelvoitteen perusteella	Tilinpäätöksen tarkastus huolellisuusvelvoitetta noudattaen	Tilinpäätöksen tarkastaminen huolellisesti. Huolellisuutta määrittävät tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardit (GAAS & GAAP)
Vastuu apulaisen aiheuttamasta vahingosta tarkastuskohteelle	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Milloin vahingonkorvausvelvollisuus tulee mahdolliseksi?	Laiminlyödessä tilintarkastusta huolimattoman tai tahallisen toiminnan seurauksena	Tilintarkastajan laiminlyödessä velvollisuuttaan tahallisesti tai huolimattomuuttaan	Jos tilintarkastajalle laiminlyö huolellisuusvelvoitetta siirtyy näyttötaakka hänelle. Tilintarkastuksesta syntyy vahinkoa	Tilintarkastajan laiminlyödessä huolellisuusvelvoitetta	Tilintarkastaja rikkoo huolellisuusvelvoitettaan ja on syyllinen vahingon syntymiseen. Edellyttää tilintarkastajan tietoisuutta vahingonkorvauksen mahdollisuudesta tilanteessa
Kenelle velvollinen korvaamaan vahingon?	Tarkastuksen kohde, mahdollinen kolmas osapuoli	Tarkastuksen kohde, kolmas osapuoli	Tarkastuksen kohde, kolmas osapuoli	Tarkastuksen kohde, kolmas osapuoli	Tarkastuksen kohde, kolmas osapuoli
Korvauksen määrä	Vahingon suuruuden mukaan. Täydenkorvauksen periaate. Korvauksella ei ole enimmäismäärää.	Arvio, mikä olisi omaisuuserän arvo ilman syntynyttä vahinkoa. Korvauksella ei ole enimmäismäärää.	Tilintarkastuksen seurauksena syntyneet vahingot ja uuden tilintarkastuksen kustannukset	Verrataan tilannetta ilman vahinkoa ja tilannetta vahingon jälkeen. Korvauskatto on pörssiyhtiön kohdalla 4 miljoonaa euroa ja muiden kohdalla miljoona euroa	Vahingon suuruuden mukaan. Ei korvauskattoa.
Mahdollisuus sopia vastuun rajoittamisesta	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei

Taulukko 2. Vertailutaulukko eri maiden välisistä käytännöistä tilintarkastajan vastuussa ja vahingonkorvausvelvollisuudessa. (Kaisanlahti & Timonen 2006.)

Taulukossa 2 on vertailtu aiemmin käsiteltyjen maiden lainsäädäntöä ja käytäntöjä tilintarkastajan vastuussa ja vahingonkorvausvelvollisuudessa ja siitä on nähtävissä pieniä eroja. Pääpiirteissään maiden lainsäädäntö on kuitenkin keskenään hyvin yhtenevä ja siinä painottuu tilintarkastajan asema vastuullisessa tehtävässä. Jotta

tilintarkastaja välttäisi tehtävässään taloudelliset sanktiot, tulee hänen olla huolellinen ja noudattaa tilintarkastusstandardeja. Vastuu tilintarkastuksesta tuo mukanaan myös suuret riskit, varsinkin pörssiyhtiöiden kohdalla. Huomaamatta jäänyt virhe tilinpäätöksessä voi johtaa pahimmassa mahdollisessa tapauksessa suurenkin tilintarkastusyhteisön kaatumiseen, kun tarkastuskohteena on maailmanlaajuinen pörssiyhtiö. Tässä nimenomaan painottuu korvausvelvollisuus myös kolmatta osapuolta kohtaan ja tämä pakottaa tilintarkastajat ja tilintarkastusyhteisöt toimimaan varovaisemmin suurten ja julkisten yhtiöiden kohdalla. (Baker & Quick, 1996.) Korvaussumma saattaa muodostua niin suureksi että yksittäinen tilintarkastusyhteisö ei siitä selviä.

Saksassa, muista maista poiketen, tilintarkastajan vastuuta on rajoitettu korvausmaksun enimmäismäärällä. Pörssiyhtiön kohdalla korvaus voi olla enimmillään 4 miljoonaa euroa kun muilla yrityksillä on miljoona euroa. Euroopan komissio on suosituksessaan Saksan kanssa samoilla linjoilla ja painottaa vastuun rajoittamista sekä vastuun määrittelyn yhtenäistämistä Euroopan unionin alueella, jotta tilintarkastusyhteisöjen halukkuus toimia suurten pörssiyhtiöiden tilintarkastajina turvattaisiin.

5 SUUNTA TULEVAISUUDESSA

London Economics –tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen perusteella tilintarkastajan vastuun rajoittamisella voidaan vähentää tilintarkastusalaa liittyvää markkinariskiä. Selvityksen perusteella on nostettu esille uhkakuva suurten tilintarkastustoimistojen vähentymisestä, jos tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta ei rajoiteta. Tilintarkastajille tarjolla oleva vakuutusturva on vähentynyt ja suuriin kanteisiin liittyvä riski saattaa kohdistua koko tilintarkastusverkostoa koskevaksi, ei vain yksittäiseen yhtiöön. EU:n tilintarkastusmarkkinoilla hallitsee neljä suurta tilintarkastusyhteisöä, joten yhden tilintarkastusketjun kaatuminen saattaa näin merkitä tilintarkastuspalvelujen tarjonnan huomattavaa heikentymistä suurille yrityksille. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2007; Tilintarkastajan vastuunrajoittamista koskevan komission suosituksen taustaa 2008.)

5.1 Komission suositus tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta

Euroopan komissio on antanut suosituksen tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta kesällä 2008. Suositus koskee julkisen kaupankäynnin kohteena olevien yhtiöiden tilinpäätöksiä ja konsernitilinpäätöksiä tarkastavia tilintarkastajia ja tilintarkastusyhteisöjä. Suosituksessa kerrotaan, kuinka yritysten markkina-arvojen heilahtelut vähentävät tilintarkastusketjujen halukkuutta toimia julkisesti noteerattujen yhtiöiden tarkastusmarkkinoilla suuren riskin takia ja näin olisi parempi rajoittaa julkisesti noteerattujen yhtiöiden tilintarkastajien ja tilintarkastusyhteisöjen vastuuta. Vuonna 2005 silloinen KHT-yhdistyksen puheenjohtaja Hannu T. Koskinen totesi Helsingin Sanomissa että korvausvastuun pitäisi olla jossain selkeässä suhteessa tilintarkastusyhteisön realistisiin voimavaroihin. Hän lisää että nykytilanne johtaa siihen että vain kaikkein suurimmilla kansainvälisillä toimijoilla on jonkinlaisia mahdollisuuksia vastata eteen tuleviin mielikuvituksellisiin korvausvaateisiin. (Helsingin Sanomat 30.9.2005.) Suositus ei siis koske niitä tapauksia, joissa tilintarkastaja on tahallisesti

laiminlyönyt velvoitteensa. Suositus myös painottaa jokaisen valtion itsemääräämisoikeutta vastuunrajoittamisen pohdinnassa eli minkälaisen vastuunrajoittamisen menetelmän katsotaan sopivan kunkin maan omiin siviilioikeudellisiin vastuujärjestelmiin. (Euroopan yhteisöjen komission suositus, 2008.)

Komission suositukset menetelmistä, joilla vastuuta rajoitetaan:

- 1) Rahallinen enimmäismäärä tai kaava, jolla kyseinen enimmäismäärä lasketaan.
- 2) Mahdollinen korvauksen määrä ei ylitä todellista vahingon määrää, eikä tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö ole yhteisvastuussa muiden vahinkoa aiheuttavien kanssa.
- 3) Tarkastettavilla yhtiöillä, tilintarkastajilla ja tilintarkastusyhteisöillä on mahdollisuus sopia vastuun rajoittamisesta keskenään.

(Euroopan yhteisöjen komission suositus, 2008)

Komission suosituksen tarkoituksena on lisätä tilintarkastustoimistojen halukkuutta ottaa asiakkaisiin suuria julkisesti noteerattuja yrityksiä ja tavoitteeseen päästään tilintarkastajan vastuuriskiä kohtuullistamalla, tilintarkastajan vastuuvakuutuksen saamisen helpottamisella, tilintarkastusyhteisöjen laajentumisen edistämällä ja EU:n jäsenvaltioiden vastuusääntelyn yhdentämisellä. EU-maista Saksa, Itävalta, Belgia, Slovenia ja Kreikka ovat jo rajoittaneet tilintarkastajan vastuuta ja Englannissa asiasta on mahdollisuus sopia. (Tilintarkastajan vastuunrajoittamista koskevan komission suosituksen taustaa 2008; KHT vuosikertomus 2007, 14.)

5.1.1 Suomalaiset tilintarkastusyhteisöt suosituksesta

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoja koskien komission suositusta:

Tilan eli tilintarkastuslautakunnan mukaan Eurooppaan tulisi laatia tilintarkastajille mahdollisimman yhtenäinen vahingonkorvaussäätely ja on samaa mieltä komission kanssa tilintarkastajien halukkuudesta toimia markkinoilla vastuuta rajoitettaessa. Tila painottaa lisäksi integraation syventymisen seurauksena vahingonkorvausriskien siirtymisestä maasta toiseen yhä helpommin. (Tilintarkastuslautakunta 2008)

KHT-yhteisö pitää komission suositusta oikeansuuntaisena ja kuten komission toteaa suosituksessaan, vastuun rajoitus parantaa pääomamarkkinoiden toimivuutta ja taloudellisen raportoinnin uskottavuutta. Vastuun rajoitus myös houkuttelee alalle uusia kykyjä. KHT-yhteisön mielestä vastuun rajoitus tulisi ulottua myös ei-noteerattujen yhtiöiden tilintarkastajiin. Vastuun rajoituksen sopimisesta tilintarkastajan tai tilintarkastusyhteisön ja yhtiön välillä KHT-yhdistys ei pidä sopivana Suomen olosuhteisiin, koska myös kolmannella osapuolella on mahdollisuus Suomen lainsäädännön perusteella nostaa kantea tilintarkastajaa vastaan. Sopiminen koskee siis yhteisöä ja sen osakkaita, mutta ei esimerkiksi rahoituslaitoksia. Parhaana suosituksen ehdottamaa menetelmää vastuun rajoittamisessa KHT-yhdistys pitää rahallista enimmäismäärää tai kaavaa, jolla se lasketaan. (KHT-yhdistys 2008.)

Samoin kuin KHT-yhdistys myös HTM-yhdistys pitää tärkeänä että vastuun rajoitus koskee myös muiden yhtiöiden kuin pelkästään julkisesti noteerattujen yhtiöiden tilintarkastajia. Yhdistys painottaa lausunnossaan hallituksen ensisijaista vastuuta silloin, kun johto on vaikuttamassa vahingon syntyyn. Tilintarkastajan vastuu tulisi näin käsittää toissijaisena vastuuna. Tietenkin siinä tapauksessa, kun tilintarkastaja on ainoa syyppä vahinkoon, koskee vahingonkorvaus vain häntä. HTM-yhteisö katsoo parhaaksi menetelmäksi kolmesta komission ehdotuksesta rajoittaa tilintarkastajan vastuuta rahallisella enimmäiskorvauksella tai kaavalla, jolla enimmäismäärä korvaussummalle lasketaan. (HTM-yhdistys 2008.)

Vastuun rajoittamisesta ollaan siis hyvin yksimielisiä suomalaisissa tilintarkastusjärjestöissä että vahingonkorvaukselle tulisi määritellä katto. Tämä vapauttaisi tilintarkastajan rajattomista korvauksista, mihin nykyinen vahingonkorvauskäytäntö saattaa johtaa. Mahdollisista komission suosittelemista tavoista, joilla vastuuta voitaisiin rajoittaa, pidetään rahallista enimmäismäärää tai kaavaa, jolla tämä enimmäismäärä lasketaan parhaana vaihtoehtona.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tilintarkastajan tehtävä riippumattomana ja lain määräämänä yhtiön tarkastajana pidetään erittäin vastuullisena ja täten myös suuret riskit sisältävänä ammattina. Vastuu ja huolellisuus painottuvat toimenkuvassa ja tilintarkastajan on huomioitava nämä toimeksiannoissaan. Allekirjoittaessaan tilintarkastuskertomusta tilintarkastajan on ymmärrettävä vastuunsa ja siitä mahdolliset aiheutuvat seuraamukset. Taustalla vaikuttaa luottamus tilintarkastajaan, johon tukeutuvat eri sidosryhmät kuten osakkeenomistajat ja valtio sekä myös tarkastuksen kohteena olevan yrityksen omat työntekijät. Ammattietiikka ohjaa tilintarkastajaa, kuten useampaa muutakin ammattikuntaa työssään ja sen tulisi viime kädessä vaikuttaa tilintarkastajan toimintaan.

Suomessa käydyssä keskustelussa tilintarkastajan vastuusta ja siitä mahdollisesti aiheutuvasta vahingonkorvausvelvollisuudesta on otettu esille mahdollisuus rajoitettuun vastuuseen. Nykykäytäntönä on siis rajaton vahingonkorvausvelvollisuus, joka perustuu aiheutetun vahingon määrään yrityksessä. Tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuus konkretisoituu, kun tilintarkastaja on tahallisesti tai huolimattomuuttaan laiminlyönyt velvollisuuksiaan tilintarkastajana ja syy-yhteys vahingon ja tilintarkastajan toiminnan välillä on kiistatta osoitettavissa, jos vahinkoa on syntynyt. Rajattoman vahingonkorvauksen velvollisuuden pelko ilman muuta kannustaa tilintarkastajaa toimimaan huolellisesti ja noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa. Se toimii hyvin pienempien yhtiöiden tapauksessa, mutta onko vahingonkorvauksen määrä oikeudenmukainen suuren pörssiyhtiön tapauksessa, jonka vahingot saattavat nousta useisiin miljooniin euroihin vain tilintarkastajan huolimattoman menettelyn seurauksena. Esimerkissä, jossa säätiö oli nostanut kanteen tilintarkastajaa vastaan, ei tilintarkastajan itsensä edes tarvinnut olla varsinainen syypää kyseiseen vahinkoon, joka oli kuitenkin lopullisen vahingonkorvaussumman perustana ja päätyi tilintarkastajan maksettavaksi. Tehtävän laiminlyönti riitti vahingonkorvausvelvollisuuden perusteeksi, koska oikeus katsoi tilintarkastajan kyenneen vaikuttamaan jatkuvaan väärinkäytökseen sen jatkuessa useampana vuonna. Instinct Oy:n tapaus kuvaa hyvin juuri sitä, kuinka tilintarkastajalle

langetettavan vahingonkorvauksen summa voi kasvaa valtavaksi. Tässäkin tapauksessa vahingonkorvauksiin päädyttiin tilintarkastajan huolimattomuuden seurauksena.

Suomen käytäntö tilintarkastajan vastuun määrittelyssä ei ole ainutlaatuista maailmassa vaan vastaavasti Suomen rajojen ulkopuolella tilintarkastajan huolellisuutta ja raportointia pidetään ensisijaisina seikkoina vastuun ja vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnin pohjana. Vahingonkorvausmääristä ollaan eri valtioissa yksimielisiä siitä, että sen tulee perustua nimenomaan aiheutuneen vahingon määrään. Laatimani vertailulistan maista ainoastaan Saksa on rajoittanut vahingonkorvauksen maksimimäärää. Vahingonkorvauksen rajoituksen perustana on tilintarkastajan huolimattomuus, joten tahallisen toiminnan seurauksena rajoitus häviää ja tilanne vastaa tällöin myös Saksassakin ”yleistä” käytäntöä eli rajatonta vastuuta.

Mielenkiintoista on seurata, mihin suuntaa tilintarkastajan vastuuta tullaan kehittämään vai tuleeko se pysymään samanlaisena nykykäytännön kanssa. Euroopan integraation kasvaessa nousee esiin kysymyksiä yhtenäistyvistä lainsäädännöistä. Pyritäänkö tähän myös tilintarkastuksen kohdalla? Euroopan komission suositusta voidaan pitää merkinä tästä, vaikka suosituksessa painotetaan jokaisen maan itsemääräämisoikeutta. Sen sisältö tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta on ainakin suomalaisten tilintarkastusjärjestöjen mieleen.

Lopuksi voidaan yhteenvedonomaaisesti todeta, että jokainen tilanne, jossa tilintarkastajan osallisuutta vahingon syntyyn epäillään yritystoiminnassa, on tutkittava omana tapauksenaan ja niissä käytävä läpi tilintarkastajan ennaltaehkäisevä toiminta ennen vahinkoa tai vahingon jatkuessa siihen tarpeellisen puuttumisen ja tämän seurauksena syntyvän raportoinnin. Vastuuta arvioitaessa korostuvat etenkin raportoinnin totuudenmukaisuus, kattavuus sekä hyvän tilintarkastustavan noudattaminen. Jos tilintarkastaja on toiminut riippumattomasti ja huolellisesti, ei näiden kriteereiden oleteta vaarantuneen ja tilintarkastajaa ei näin ollen voida asettaa vahingonkorvausvelvolliseksi.

LÄHDELUETTELO:

Baker, R & Quick R. A comparison of auditors' legal liability in the USA and selected European countries. 1996. European Business Review. 1996 numero 3, 36-44.

Blumme, N. 2005. Tilintarkastajan vastuu. Tilintarkastus-Revision 2/2005, 8-10.

Elinkeinoelämän keskusliitto. Lausuntoja 2007. Työ- ja elinkeinoministeriö.

[viitattu 13.3.2009] saatavilla

http://www.ek.fi/ek_suomeksi/ajankohtaista/lausuntoja/index.php?we_objectID=5530

Helsingin Sanomat. HS arkisto. Talous 5.4.2001. Huippuluokan tilintarkastajat miljoona korvauksiin. [Viitattu 15.3.2009]

Helsingin Sanomat. HS arkisto. Talous 17.8.2001. Isot tilintarkastusyrietykset riitaan vahingonkorvauksista. [Viitattu 15.3.2009]

Helsingin Sanomat. HS arkisto. Talous 30.9.2005. Tilintarkastajat haluavat vastuilleen selkeät rajat. [Viitattu 9.4.2009]

Horsmanheimo, P & Steiner M. 2002. Tilintarkastus – asiakkaan opas. Helsinki: WSOY

HTM-yhdistys. Lausunnot 2008. Työ- ja elinkeinoministeriölle. [Viitattu 6.3.2009] saatavilla <http://www.htm.fi/tiedotus/prime102/prime105.aspx>

Kaisanlahti, T ja Timonen, P. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu – Kehitystarpeet de lege ferenda. KTM julkaisu 39/2006. Saatavilla [http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/all/23CE98544CC0A2E2C2257248002B615F/\\$file/jul39elo_2006_netti.pdf](http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/all/23CE98544CC0A2E2C2257248002B615F/$file/jul39elo_2006_netti.pdf)

Keskuskauppakamari. Uusi tilintarkastusdirektiivi muuttaa tilintarkastusta –Top 10. 2005. [Viitattu 9.4.2009] saatavilla
http://www.keskuskauppakamari.fi/kkk/media/tiedotteet/2005_lehdistotiedotteet/fi_FI/Uusi_tilintarkastusdirektiivi/

KHT-yhdistys. KHT-yhdistyksen lausunto Työ- ja elinkeinoministeriölle. 2008. Komission suositus tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta. [Viitattu 6.3.2009]
saatavilla <http://www.kht.fi/yhdistys/ajankohtaista/uutinen.html?newsid=532>

KHT-yhdistys. KHT-yhdistyksen vuosikertomus 2007. [Viitattu 2.4.2009] saatavilla
http://www.kht.fi/yhdistys/KHTvuosik07_net.pdf

KHT-yhdistys. Tilintarkastusalan kertomukset ja lausunnot 2006. Helsinki: KHT-Media Oy.

KKO. KKO:n ratkaisu tilintarkastajan vahingonkorvausvastuusta. KKO:2008:115. Toimittaja Jukka Savolainen. Edilex-toimitus.

Kokkonen, S. (2000) Tilintarkastuksen perusteet ja käytäntö. Helsinki: WSOY.

Koskinen, H. (1999) Tilinpäätöksen lainmukaisuus ja tilintarkastuskertomus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Könkkölä, J. (2005) Vahingonkärsijän ja vakuutusenantajan välisestä oikeussuhteesta vastuuvakuutuksessa. Defensor Legis 2005/2, 454, artikkeli.

Mähönen, J. Tilintarkastaja väärinkäytösten paljastajana. Defensor Legis 2008/4, 584, artikkeli.

Palmunen, A. (1996) Vastuuvakuutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Revisionslag (1999:1079). [Viitattu 21.3.2009] saatavilla
(<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1999:1079>)

Riistama, V. (2000) Tilintarkastus –perusteet. Helsinki: WSOY.

Riistama, V. Tilintarkastajan vastuu. Tilintarkastus-Revision 4/2007, 32-36.

Riistama, V. Tiesitkö tämän tilintarkastuksesta osa1. Tilintarkastus-Revision 6/2005, 81.

Saarikivi, M. (2000) Osakeyhtiön tilintarkastajan riippumattomuus. Helsinki: WSLT

Tilintarkastuslaki. 13.4.2007/459. saatavilla
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070459?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tilintarkastus>

The American Institute of Certified Public Accountants. Generally Accepted Auditing Standards. [Viitattu 31.3.2009] saatavilla
<http://www.aicpa.org/download/members/div/auditstd/au-00150.pdf>

The American Institute of Certified Public Accountants. Generally Accepted Accounting Principles [Viitattu 31.3.2009] saatavilla
<http://www.aicpa.org/download/members/div/auditstd/au-00411.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2008) Komission suositus lakisääteisten tilintarkastajien ja tilintarkastusyhteisöjen siviilioikeudellisen vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta.pdf [Viitattu 6.3.2009 ja 14.03.2009] saatavilla http://www.tem.fi/files/21135/komission_suositus_tilintarkastajat.pdf

Ward, G. Auditors' liability in the UK: The case for reform. 1999. Critical Perspectives on Accounting (1999) 10, 387-394.